

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحقیق کیفی در علوم انسانی

مؤلفین:

علی اکبر فرهنگی - حسین صفوراده

سرشناسه : فرهنگي، علي اکبر، ۱۳۲۱ -
 عنوان و نام پديدآور : تحقيق کيفي در علوم انساني
 مشخصات نشر : تهران : برآيند پويش، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهري : ۴۰۶ ص.
 شابک : 978-600-6090-76-4
 فهرست نويي : قيباي مختصر
 يادداشت : فهرست نويي کامل اين اثر در نشاني <http://opac.nliai.ir> قابل دسترسي است
 شناسه افزوده : صفريزاده، حسين، ۱۳۵۲ -
 کتابشناسي ملي : ۳۸۰۵۶۴۳

مؤسسه انتشارات برآيند پويش

نام کتاب: تحقيق کيفي در علوم انساني

مؤلف: علي اکبر فرهنگي

ناشر: برآيند پويش

تويست چاپ: اول - بهار ۱۳۹۴

تيراژ: ۱۰۰۰ نسخه

ليتوگرافي: چاووش

چاپ: جيلوي

قيمت: ۱۸۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۹۰-۷۶-۴

مرکز پخش:

پويش : ميدان انقلاب - خيابان آزاديبهشت - پست توحيد - پلاک ۲، تلفن: ۶۶۹۶۱۱۲۲ - ۶۶۹۵۴۱۴

کليه حقوق براي ناشر محفوظ است.

هرگونه تقليد و استفاده از اين اثر به هر شکل بدون اجازه کتبي از ناشر ممنوع مي باشد.

پیشگفتار

ساحل افتاده گفت، گرچه بسی زیستم
هیچ نه معلوم شد، آه که من کیستم
موج زخود رفته‌ای، تیز خرامید و گفت
هستم اگر می‌روم، گر نروم نیستم

از آغاز تاریخ بشر، انسان درصدد پی بردن به قاعده و نظم موجود در پدیده‌ها و رویدادهای جهان اطراف خود بوده است. بدین جهت به کشف قوانین، اصول و نظریه‌های حاکم بر پدیده‌ها و رویدادها نایل آمده است. اما باید توجه داشت که این قوانین و اصول تحت شرایط خاصی اعتبار دارد. این شرایط زیربنای صحت آنها را تشکیل می‌دهد. این چنین رابطه‌ای بدون توجه به زمان و مکان امری ثابت بوده و تغییرناپذیر است. براین اساس، ثبات و استمرار وقوع پدیده‌ها امری منطقی است که علم بر پایه آن بنا نهاده شده است. به عبارت دیگر در استفاده از روش علمی برای پیش‌بینی وقوع پدیده‌ها در جهان، پیش‌فرض آن است که این پدیده‌ها اتفاقی، دمدمی و بی‌نظم نبوده و قابل پیش‌بینی است. زیرا در غیر این صورت انجام پژوهش علمی غیرممکن می‌بود.

تحقیق علمی که همان کاربرد روش علمی است در جستجوی شرایطی است که تحت آنها پدیده خاصی رخ می‌دهد و مشخص کردن شرایط دیگری است که تحت آنها این پدیده رخ نمی‌دهد.

کتاب حاضر که تحت عنوان "روشهای تحقیق در علوم انسانی با نگرشی بر پایان‌نامه نویسی" می‌باشد، گام کوچکی است که در راستای تحقق اهداف عالی پژوهش و تحقیق است. این کتاب حاصل برخورداری از منابع و مآخذ، آثار و تجارب ارزشمند مؤلفین، مترجمین، محقق و پژوهشگران برجسته است و نیز تجارب چندین ساله نگارندگان در زمینه تحقیق و پژوهش، آموزش روش تحقیق و مسئولیتهای پژوهشی و آموزشی در سازمانهای مختلف بوده است. از این رو، قطعاً می‌تواند برای مقدار زیادی از علاقمندان، دانشجویان، اساتید و پژوهشگران و محققین عزیز در رشته‌های گوناگون و مختلف علوم انسانی و علوم اجتماعی مفید باشد.

این کتاب شامل چهارده فصل است:

فصل اول به بیان مبانی فلسفی پیدایش تحقیق پرداخته است. فصل دوم سیر تحول مفهوم تئوری (نظریه) را معرفی می‌نماید. فصل سوم به بیان مفهوم تحقیق می‌پردازد. فصل چهارم انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسأله را توضیح می‌دهد. فصل پنجم به مرور ادبیات و پیشینه تحقیق پرداخته است. در فصل ششم بیان گزاره‌های مسأله شامل اهداف تحقیق، فرضیه‌های تحقیق و سؤالات تحقیق را شامل می‌شود. فصل هفتم به معرفی متغیرها و مقیاس سنجش آنها اشاره کرده است. فصل هشتم به بیان ابزارهای سنجش و گردآوری داده‌ها و اطلاعات در تحقیق می‌پردازد. در فصل نهم جامعه و نمونه آماری مورد بررسی و تعیین حجم نمونه آماری مورد بحث قرار گرفته است. فصل دهم به انتخاب روش تحقیق اشاره کرده است. فصل یازدهم تحقیق کیفی است. فصل دوازدهم اشاره به مفاهیم اساسی در تحلیل داده‌ها دارد. فصل سیزدهم تهیه و تنظیم طرح تحقیق است. بالاخره در فصل چهاردهم تدوین گزارش تحقیق مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در پایان جا دارد از کلیه کسانی که نگارندگان را یاری کرده‌اند بویژه دکتر حسن میرزایی اهرنجانی، سرکار خانم آقا سید آقا و سرکار خانم بابایی کمال تشکر خود را ابراز نمائیم و به یاد داشته باشیم که این اثر نیز همانند سایر آثار خدای از کاستی نمی‌باشد. بنابراین از خوانندگان محترم تقاضا داریم که نظرات و پیشنهادها را به آدرس ناشر ارسال فرمایید تا در چاپهای بعدی مورد نظر قرار گرفته و اعمال شود.

دکتر حسین صفرزاده - دکتر علی‌اکبر فرهنگی

پائیز ۱۳۸۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۷۲	۹- تئوری و عمل	۴	پیشگفتار
۷۳	۱۰- روش‌شناسی و نظریه		بخش اول: مبانی کلی تحقیق (کلیات)
۷۴	۱۱- تئوری و متاتئوری		فصل اول: مبانی فلسفی پیدایش تحقیق
۷۵	۱۲- توصیف، تبیین و نظریه	۱۳	فلسفه و شیوه تحقیق
۷۵	۱۳- اپیدئولوژی و تئوری	۱۹	متدولوژی و روش
۷۸	تشکیل نظریه‌ها	۲۰	سیر تحول متدولوژی
۷۹	دیدگاه‌های شناختی	۳۱	روش‌های علمی پژوهش
۸۰	استدلال و انواع آن	۳۶	ماهیت روش علمی
۸۲	مدل فرضی - قیاسی	۳۷	مراحل روش علمی
۸۴	فرایندهای نظریه‌پردازی و نظریه آزمایی	۴۱	مشخصات نگرش علمی
۸۴	الف - نظریه‌پردازی	۴۲	۱- فرضیه‌ها
۸۴	ب - فرایند نظریه آزمایی	۴۲	۲- براساخته‌ها
۸۵	تئوری‌پردازی با استفاده از پارادیم‌های چندگانه	۴۳	مشاهدات
۸۷	تحقیق با استفاده از پارادیم‌های چندگانه		فصل دوم: سیر تحول مفهوم تئوری (نظریه)
۸۷	مرور پارادیم‌های چندگانه	۴۷	ریشه‌شناسی
۸۸	تحقیقات مولتی پارادیمی	۴۸	ماهیت و چیستی نظریه
۸۸	تئوری‌پردازی با استفاده از پارادیم‌های چندگانه	۴۹	ویژگی‌ها و مشخصه‌های یک نظریه خوب
۸۹	مراحل ساخت یک تئوری (نظریه‌پردازی)	۵۱	فایده تئوریا چیست؟
۹۰	مرحله I (زمینه تحقیق)	۵۲	انواع نظریه
۹۲	مرحله II (تجزیه و تحلیل داده‌ها)	۵۳	الف - صوری
۹۴	مرحله III (تشکیل تئوری)	۵۳	ب - قیاسی
۹۷	تعریف تجربی مفاهیم	۵۴	ج - تقلیلی
۹۸	تعریف علم	۵۵	د - تجربیدی
۹۹	علت با دلیل	۵۶	نظریه‌های تجویزی در مقابل توصیفی
۱۰۰	ویژگی‌های علم تجربی	۵۷	ارزیابی (تبیین اعتبار) تئوری
۱۰۱	ویژگی‌های علوم انسانی	۶۰	سیر تحول فلسفی مفهوم تئوری (نظریه)
۱۰۳	مفهوم، سازه و منظر	۶۰	۱- ماهیت تئوری
۱۰۴	تعریف قانون علمی	۶۱	۲- هدف دانش نظری
۱۰۵	تعریف تجربه	۶۱	۳- تئوری‌پرداز کیست؟
۱۰۵	تعریف آزمایش	۶۳	رویکردهای فلسفی جدید نسبت به تئوری
	فصل سوم: مفهوم تحقیق	۶۳	۱- نظریه بعنوان خلاصه داده‌ها
۱۰۹	تعریف تحقیق	۶۴	۲- نظریه همچون وسیله‌ای مفید
۱۱۰	اهداف تحقیق	۶۴	۳- نظریه به عنوان صورت ذهنی
۱۱۰	ماهیت تحقیق	۶۵	۴- نظریه همچون باز نمودن جهان
۱۱۱	فواید تحقیق	۶۶	رابطه نظریه با دیگر اصطلاحات و مفاهیم
۱۱۲	انگیزه‌های تحقیق	۶۶	۱- قوانین و تئوریا
۱۱۳	اصول یا قواعد تحقیق	۶۶	۲- مفهوم و نظریه
۱۱۳	ویژگی‌های تحقیق علمی	۶۷	۳- فرضیه و نظریه
۱۱۷	فرایند تحقیق علمی و انواع آن	۶۸	۴- پارادیم و نظریه
۱۲۱	امکانات مورد نیاز تحقیق	۶۹	۵- مدل و نظریه
۱۲۱	انواع امکانات	۷۰	۶- پژوهش و نظریه
۱۲۳	محدودیت‌های تحقیق	۷۱	۷- روش و نظریه
۱۲۴	رابطه تحقیق علمی با آمار و کامپیوتر	۷۲	۸- تئوری و مشاهده
۱۲۷	موانع اجرای تحقیق علمی در حوزه مدیریت		

تفاوت بین متغیر و مستقل و متغیر تعدیل کننده	۱۸۸
تعریف عملیاتی و معرف	۱۹۳
مقیاسهای سنجش متغیرها	۱۹۴
مقیاس اسمی	۱۹۵
مقیاس رتبه‌ای (ترتیبی)	۱۹۶
مقیاس فاصله‌ای	۱۹۷
مقیاس نسبی	۱۹۷

فصل هشتم: ابزارهای سنجش و گردآوری داده‌ها (اطلاعات)

روش پرسشنامه	۲۰۴
اصول کلی تنظیم پرسشنامه	۲۰۴
اجزاء اصلی پرسشنامه	۲۰۹
انواع سؤالات پرسشنامه	۲۱۰
بررسی مقدماتی پرسشنامه	۲۱۲
روش مصاحبه	۲۱۳
انواع مصاحبه	۲۱۴
مزایا و معایب مصاحبه	۲۱۵
روائی و اعتبار مصاحبه	۲۱۵
روش مشاهده	۲۱۶
انواع روشهای مشاهده	۲۱۶
مزایا و معایب روش مشاهده	۲۱۸
روشهای کتابخانه‌ای (جمع‌آوری اطلاعات از طریق استفاده از کتابخانه)	۲۱۹
سیستم‌های کتابداری	۲۲۳
کارت یا برگ شناسایی کتاب	۲۲۴
مقیاسهای اندازه‌گیری نگرشها (طرز فکرها)	۲۲۴
الف: مقیاس لیکرت	۲۲۵
ب: مقیاس التواء معنایی	۲۲۶
ج: مقیاس ترسوتون	۲۲۷
د: مقیاس گنسل (تجسیمی)	۲۲۹
و: مقیاس فاصله اجتماع بر گاردوس	۲۳۰
ویژگیهای اساسی ابزار اندازه‌گیری	۲۳۱
پایایی و روشهای محاسب پایایی	۲۳۱
عوامل مؤثر بر ضریب پایایی	۲۳۵
روایی (اعتبار) و انواع آن	۲۳۵
الف: اعتبار محتوا	۲۳۶
ب: اعتبار ملاکی	۲۳۷
ج: اعتبار سازه	۲۳۸
استاندارد بودن	۲۳۹
عملی بودن	۲۴۰

فصل نهم: مشخص کردن جامعه و نمونه بررسی و تعیین حجم نمونه

تعریف جامعه آماری	۲۴۴
تعریف نمونه آماری	۲۴۴
روشهای مطالعه جامعه آماری	۲۴۴
تکات و شرایط نمونه‌گیری	۲۴۵
انواع روشهای نمونه‌گیری	۲۴۶
نمونه‌های احتمالی (تصادفی)	۲۴۶
نمونه‌گیری غیراحتمالی	۲۵۵
برآورد حجم یا اندازه نمونه	۲۵۷

بخش دوم: مراحل تفصیلی اجرای تحقیق (فرآیند تحقیق)

فصل چهارم: انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسأله

انتخاب موضوع تحقیق	۱۳۴
ویژگیهای موضوع تحقیق	۱۳۵
منابع و مراجع برای انتخاب موضوع تحقیق	۱۳۷
تعریف و تشریح مسأله	۱۳۹
مطالعه ادبیات و سوابق مسأله تحقیق	۱۴۰
ملاکهای تدوین یک مسأله تحقیق	۱۴۱
منابع یافتن مسأله تحقیق	۱۴۲
ارزشیابی مسأله تحقیق	۱۴۳
اشتباهات رایج در تنظیم موضوع تحقیق	۱۴۴
نحوه نگارش و ارزیابی مسأله تحقیق	۱۴۵

فصل پنجم: ادبیات یا پیشینه تحقیق

اهمیت مطالعه پیشینه یا تاریخچه تحقیق	۱۴۹
منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه تحقیق	۱۵۰
اهداف مطالعه (بررسی) پیشینه تحقیق	۱۵۲
فرایند بررسی پیشینه تحقیق	۱۵۴
تنظیم گزارش پیشینه تحقیق	۱۵۶

فصل ششم: بیان گزاره‌های مسأله (اهداف / فرضیه‌ها / سؤالات تحقیق)

اهداف تحقیق	۱۶۲
فرضیه‌های تحقیق	۱۶۳
مفهوم و تعریف فرضیه	۱۶۳
مبانی و منابع فرضیه	۱۶۵
نقش فرضیه در تحقیق	۱۶۶
ملاکهای تدوین یک فرضیه خوب	۱۶۷
انواع فرضیه‌ها	۱۶۸
فرضیه تحقیق (H_1)	۱۶۸
فرضیه آماری	۱۶۹
پیش فرضها	۱۷۱
فالیهای فرضیه سازی	۱۷۲
الف: قالب کلی	۱۷۲
ب: فالیهای عملیاتی	۱۷۲
خطاها در آزمون فرضیه‌های آماری	۱۷۴
اصول انتخاب، نگارش و ارزیابی فرضیه‌ها	۱۷۵
سؤالاتی تحقیق	۱۷۷

فصل هفتم: متغیرها و مقیاس سنجش آنها

مفهوم متغیر	۱۸۱
انواع متغیر	۱۸۲
متغیرهایی که براساس واحد اندازه‌گیری هستند	۱۸۲
متغیرهایی که براساس واحد اندازه‌گیری و مبدا هستند	۱۸۳
متغیرها براساس نقش آنها در تحقیق	۱۸۴
متغیرها بر مبنای تعداد ارزشها	۱۸۵
طبقه‌بندی متغیرها از نظر امکان دستکاری	۱۸۶
متغیرها بر مبنای مداخله و به انحراف گشتاندن	۱۸۷
نتیجه تحقیق	۱۸۷

مروری جامعه بر تمامی مراحل سلسله مراتب تحلیل ۳۶۲.....

مرحله اول) مدیریت داده‌ها ۳۶۲.....

۱-۱) آشنایی با داده‌های خام و اولیه ۳۶۳.....

۲-۱) تهیه شاخص ۳۶۳.....

۳-۱) مرتب کردن و ترکیب داده‌ها ۳۶۴.....

مرحله دوم) گزارشات توصیفی ۳۶۵.....

۱-۲) کشف ۳۶۶.....

۲-۲) طبقه‌بندی ۳۶۶.....

۳-۲) گروه‌بندی ۳۶۷.....

گونه‌شناسی تحلیل کیفی ۳۶۸.....

مراحل شناسایی گونه‌ها ۳۶۸.....

مرحله سوم) تهیه گزارشات توضیحی ۳۶۹.....

۱-۳) تحلیل مشارکتی و تعیین وابستگی‌ها ۳۶۹.....

۲-۳) تأیید (صحت) و سقم وابستگی‌ها ۳۷۰.....

۳-۳) نوشتن گزارش توضیحی ۳۷۱.....

۴-۳) تلاش برای تعمیم نتایج و گزارش به موضوعات دیگر ۳۷۲.....

تعمیم از داده‌های کیفی ۳۷۲.....

داده‌های کمی و تحلیل آنها ۳۷۴.....

ارزیابی نهایی فرضیه‌ها ۳۹۱.....

تجزیه و تحلیل به روش دستی و ماشینی ۳۹۳.....

فصل سیزدهم: تهیه و تنظیم طرح تحقیق

دلایل توجیهی تهیه طرح تحقیق ۳۹۷.....

چارچوب پیشنهادی برای طرح تحقیق ۴۰۰.....

ارایه طرح پیشنهادی تحقیق به مؤسسات تأمین کننده اعتبارات مالی ۴۰۴.....

شیوه تنظیم و نگارش طرح تحقیق ۴۰۶.....

عوامل مؤثر در تعیین اندازه نمونه ۳۶۱.....

ویژگیهای یک نمونه خوب ۳۶۵.....

فصل دهم: انتخاب روش تحقیق

انواع روش تحقیق براساس اهداف تحقیق ۳۷۰.....

۱) تحقیقات بنیادی ۳۷۰.....

۲) تحقیقات کاربردی ۳۷۱.....

ارتباط متقابل پژوهشهای کاربردی و بنیادی ۳۷۲.....

۳) تحقیقات عملی ۳۷۳.....

انواع روش تحقیق براساس نحوه گردآوری داده‌ها ۳۷۴.....

۱) تحقیق غیرآزمایشی ۳۷۴.....

طرح‌های اساسی تحقیق زمینه‌یابی ۳۷۸.....

نارسانه‌ای‌های تحقیق علی یا پس از وقوع ۳۸۷.....

۲) تحقیق آزمایشی ۳۸۸.....

روش و مراحل اجرای تحقیق تجربی حقیقی ۳۹۱.....

انواع طرح‌های تحقیق تجربی حقیقی ۳۹۹.....

انواع طرح‌های تحقیق نیمه تجربی ۳۰۱.....

۳) تحقیق تاریخی ۳۰۴.....

هدف تحقیق تاریخی ۳۰۵.....

ویژگی‌های تحقیق تاریخی ۳۰۵.....

نقد و بررسی اعتبار داده‌های تاریخی ۳۰۹.....

مراحل مختلف تنظیم تحقیق تاریخی ۳۱۴.....

۴) تحقیق تداومی و مقطعی ۳۱۶.....

۵) تحقیق قوم‌نگاری ۳۱۶.....

فرایند تحقیق قوم‌نگاری ۳۱۵.....

روشهای تحقیق و سطوح تحقیقاتی ۳۱۶.....

روشهای تحقیق از دیدگاه زمان ۳۲۳.....

فصل یازدهم: تحقیق کیفی

تعریف تحقیق کیفی ۳۲۸.....

عناصر مهم یک تحقیق کیفی ۳۳۰.....

لغات کلیدی در روش کیفی ۳۳۰.....

وظایف تحقیق کیفی ۳۳۲.....

استفاده از تحقیق کیفی به عنوان یک استراتژی تحقیق

به طور مستقل ۳۳۵.....

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق کیفی ۳۳۶.....

شرایط یک مصاحبه کننده کیفی ۳۳۹.....

ترکیب نمودن روش‌های تحقیق کیفی ۳۴۱.....

طراحی طرح تحقیق ۳۴۴.....

نقش مقایسه در طرح تحقیق کیفی ۳۴۵.....

نقش مطالعات موردی در طرح تحقیق کیفی ۳۴۶.....

نمونه‌گیری در تحقیقات کیفی ۳۴۷.....

ویژگیهای چارچوب نمونه‌گیری کیفی ۳۵۰.....

تحلیل داده‌ها و نوشتن گزارش تحقیق ۳۵۱.....

فصل دوازدهم: مفاهیم اساسی در تحلیل داده‌ها

انواع شیوه‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها ۳۵۵.....

داده‌های کیفی و تحلیل آنها (تحلیل کیفی) ۳۵۶.....

رویکردهای تحلیل کیفی ۳۵۶.....

عناصر کلیدی رویکردهای مختلف ۳۵۸.....

روشهای کیفی مبتنی بر کامپیوتر ۳۵۹.....

پنج کارکرد نرم افزارهای تحلیل کیفی ۳۵۹.....

ضروریات مهم ابزارهای تحلیلی ۳۶۰.....